

ARGES

Editori:
 Consiliul Local Pitești
 Primăria Municipiului
 Pitești
 Centrul Cultural
 Pitești

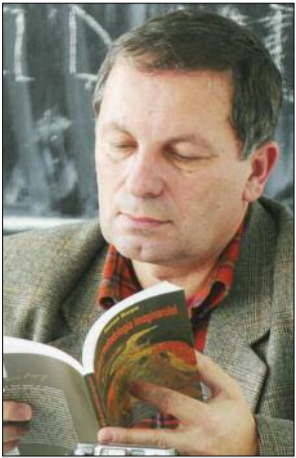
Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă
 ■ Anul XVIII (LIII) ■ Nr. 6 (432) ■ Iunie 2018 ■ 4 lei ■

Apare sub egida
 Uniunii Scriitorilor
 din România

Icoană pe sticlă de la Mănăstirea Stavropoleos

Mihai Barbu

La Paris, l-am vizitat pe Victor Hugo într-un moment total nepotrivit: La etajul I era o intensă Lumină neagră...

Întors acasă, la Paris, Hugo era văzut pe străzi, chiar când ninge, doar în redingotă. „Pardesiul meu este tinerețea”, se scuza Bătrânul Faun...

Victor Hugo a închiriat un apartament la etajul 2 al Hotelului Rohan-Guemene, timp de 16 ani, între anii 1832 și 1848. Aici a scris „Ruy Blas”, „Vocile interioare”, „Lumini și umbre” și tot aici începe redactarea unor opere majore precum „Legenda secolelor”, „Contemplațiile” și „Mizerabilii”. Casa din Place des Vosges, nr.6, a fost transformată în muzeu în anul 1902, cu ocazia centenarului nașterii scriitorului. Deschiderea muzeului a fost posibilă datorită unei substanțiale donații făcute Primăriei Parisului de către Paul Meurice (1818-1905), devotatul prieten al scriitorului. Muzeul se inaugurează un an mai târziu și este, la urma urmei, expresia pasiunii și generozității lui Paul Meurice. El și-a donat imensa sa Colectie Hugo și, în plus, a cumpărat de la Louis Koch, nepotul Juliettei Druot, și colecția acesteia pentru a o oferi muzeului. Tot el finanțează lucrările de amenajare. O convinge pe nora lui Hugo, Alice Lecroy, și pe copiii ei, Georges și Jeanne, și reconstituie, împreună, camera mortuară a poetului. În 1927, la doi ani de la moartea lui Georges Hugo, sora sa împreună cu copiii ei, Marguerite, Francois și Jean, donează Primăriei Parisului „Hauteville House”, casa pe care bunicul lor a cumpărat-o și amenajat-o în Insula Guersnay, care a devenit un nou Muzeu Hugo. Casa de la Paris are patru nivele. La parter e amplasată recepția, la etajul I sunt sălile pentru expoziții temporare, la etajul II sunt apartamentele Victor Hugo, etajul III e destinat unei biblioteci specializate iar etajul IV e ocupat de administrația casei.

Prolog cu „Nebunia din cap”

Casa lui Victor Hugo începe, în Camera Unu, cu un Prolog al expoziției „La Folie en tete/ Biographies”. Acolo erau prezentate cazurile lui Eugene Hugo, unchiul scriitorului (care a trăit între 1800 și 1837) și cel al fiicei sale, Adelei Hugo (1830-1915), amândoi atinși de această nemiloasă maladie. Pentru vizitatorul care calcă pentru prima oară pragul casei acestui Om Ocean, intrarea în scenă e bulversantă. De la bun început ți se atrage, parcă, atenția că măreția unei opere își are originea și în marile tragedii familiale. Hugo a avut cinci copii și i-a supraviețuit doar unul singur, Adele, ce a sfârșit într-o casă de sănătate mintală. Leopold a murit imediat după naștere, în 1823. Fiica scriitorului, Leopoldine, proaspăt măritată cu Charles Vacquerie, se înecă, împreună cu soțul ei, la nici 19 ani. Trecuseră doar șase luni de la nunta lor. Timp de nouă ani, între 1843 și 1852, îndureratul părinte nu a mai reușit să publice nimic. Charles moare la doar 45 de ani dar îi dăruiește tatălui său doi nepoți care vor duce arborele genealogic al familiei până în zilele noastre. Francois -Victor sfârșește și el, ca și fratele său, tot la 45 de ani. Adele a fost ultimul născut al familiei Hugo. Ea fost foarte afectată, la vârsta de 13 ani, de tragica moarte a surorii sale mai mari, Leopoldine.

Rădăcinile Artei brute

În secolul XIX patru psihiatri au inițiat o nouă terapie pentru bolnavii mintali. Proiectul lor e cunoscut azi sub numele de „art terapie” și a devenit, ulterior, un nou curent în artele plastice, cunoscut sub numele de „Art brut”. Colecția dr. William Browne (1805-1885) de la Crichton Royal Hospital din Scoția e considerată a fi prima care pune bazele acestei arte. Se întâmplă în anul 1838. Colecția dr. Auguste Marie (1865-1934) e alcătuită din desenele celor internați la Spitalul din Villejuif, începând cu anul 1900, când devine medicul acestui stabiliment. Colecția s-a împrăștiat în toată lumea dar o parte substanțială a fost cumpărată de pictorul Jean Dubuffet pentru „Collection de l'Art brut” din Lausanne. Colecția dr. Walter Morgenthaler (1882-1965) e conservată, azi, la Psihiatrie Museum din Berna și a fost realizată la azilul din Waldau (Berna, Elveția). Doi dintre pacienți, Robert Walser și Adolf Wolfli, sunt considerați figurile tutelare ale artei brute. Colecția Prinzhorn (1886-1933) e socotită a fi una mitică. Ea a fost realizată de către pacienții Spitalului de psihiatrie de pe lângă Universitatea din Heidelberg. Aceste „Expresii plastice ale nebuniei” au influențat Avangarda începutului de secol XX. Max Ernest îi arată aceste desene lui Andre Breton, și grupul găsește în ele puncte de plecare ale artei irevențioase. Tot această colecție a servit și cauza naziștilor pentru o expoziție care punea la zid „Arta degradată”, în anul 1937. Aceste patru colecții au fost expuse în Casa Hugo din toamna lui 2017 până în primăvara lui 2018. Atunci ne-am nimerit și noi (e vorba de mine și de amicul meu, Ioan Lascu) să-l vizităm pe Victor Hugo la el acasă. Desenele expuse ne-au încărcat de o energie negativă și în această stare de spirit am purces în muzeu. Dar înainte de a-l regăsi pe Marele scriitor, am fost curioși să ne lămurim care a fost marea dramă a vieții sale.

Logodnica locotenentului englez. O poveste fără happy end

Adele era o fată maniacă, supărăcioasă și vedea totul în negru. Muzica era refugiul ei și tatăl său îi cumpără un pian de ocazie. „Voi”, le reproșează d-na Hugo bărbatilor din familie, „aveți o ocupație. Numai fiica mea își pierde zadarnic viața, este dezarmată, neajutorată, mă simt obligată față de ea. A te ocupa de o grădină mititică, a broda o tapiserie nu înseamnă suficientă hrană spirituală pentru o fată de 26 de ani”. Nevasta pune punctul pe i. „De ce n-ai putea face pentru fiică ceea ce poți face pentru o amantă?” Adele (Dede, pentru cei ai casei) și-a pus în cap să se mărite cu locotenentul Pincon pe care l-a întâlnit în insula Jersey. În decembrie 1861, ea îi spuse tatălui său că se consideră logodită cu englezul, fapt ce îl îngrozește peste măsură pe marele scriitor. De Crăciun, în același an, la insistențele d-nei Hugo, locotententul englez e invitat la Hauteville House. Nu știm ce s-a întâmplat între cei doi tineri dar englezul începe să bată în retragere. Adele nu se lasă cu una cu două și vrea, cu orice preț, să-l recucerească. În vara anului 1863, ea reușește să evadeze din Insulă. Din Southampton îi scrie tatălui său că pleacă în Malta. Adele avea 33 de ani și e o femeie hotărâtă. Victor Hugo îi scrie nevestei sale, aflată la Paris, pentru a-și exprima îngrijorarea față de

comportamentul bizar al Adelei. („Nu cumva d. Pincon e însurat? O iubită? Cine știe, poate și un copil?”) Între timp, Adele a ajuns la New York. O altă scrisoare, sosită la Hauteville House, era expediată din Halifax, Noua Scoție, Canada. Acolo era garnizoana ofițerului Pincon și Adele le scrie alor săi că s-a maritat. Pentru a justifica dispariția fetei, Hugo anunță presa, în octombrie, că fiica sa s-a căsătorit și că s-a stabilit în Canada. „Știți că fiica mea devine englezoaică? Roadele exilului...”, îi scrie lui Hetzel, editorul său. Familia află, foarte repede, tristul adevăr. Englezul era însurat și avea un copil. Adele se ducea în fiecare zi la cazarmă pentru a-l vedea pe „soțul” ei. Îl privea în ochi, îl urmărea până la locul unde locuia fără, însă, a îndrăzni să-i vorbească. Căsătoria cu locotenentul englez a avut loc doar în mintea ei. „Este o mare fericire că nu nu s-a căsătorit. Să se smulgă din acest vis, din acest groaznic vis, din acest coșmar care este o nebunie și nu dragoste. Încearcă s-o influențezi, scumpa mea, tu, atât de inimoasă și cu spiritul tău nobil. Adele trebuie să se întoarcă repede”, îi scrie Hugo soției sale. Scriitorul vrea să salveze aparențele și hotărăște că: „Vom spune că mariajul nu fusese încheiat în fața Consulatului francez că era nul în Franța și că omul nefiind corespunzător, am rupt căsătoria. În șase luni, Adele va reveni la Hauteville și se va numi doamna Adele. Asta-i tot. Este la vârsta când i se poate spune doamnă și n-avem de dat nimănui socoteală. Îi voi dedica Adelei cărți. Voi face din ea mândria bătrâneții mele. Dacă un imbecil a putut-o dezonora, Victor Hugo va putea s-o glorifice. Mai târziu, vindecată și surîzătoare, o voi mărita cu un om de treabă. Acest soldățoi să dispară din mintea noastră!” Dacă e să fim imparțiali, bietul „soldățoi” n-a încurajat niciodată speranțele Adelei. El refuza s-o vadă și, mai mult decât atât, se plimba în trăsură, cu d-na Pincon, pe sub ferestrele d-rei Adele. Degeaba. Adele era convinsă că locotenentul englez era soțul ei și îl aștepta, precum Penelopa, să se întoarcă acasă. (Cunoaștem o situație similară și în literatura noastră mică: nici Adela lui Ibrăileanu n-a fost mai fericită. Și ea l-a așteptat zadarnic pe dl. Codreanu...) Planul lui Hugo a dat greș. Nimic din ceea ce socotise c-ar fi bine pentru fata lui nu s-a potrivit. Așa că, în cele din urmă, el hotărî să-i fixeze o rentă de 150 de franci lunar ca să aibă din ce trăi. De vreo trei ori, Adele le zise alor săi că se va întoarce pe Insulă dar nu s-a ținut de cuvânt. Pincon a fost mutat la garnizoana din Barbados și Adele a plecat pe urmele lui. Fata a înnebunit de-a binelea și a fost internată. În sanatoriu a fost identificată ca fiica lui Victor Hugo și a fost adusă în Franța, în 1872, de către Celine Alvarez Baa, o doamnă de vază din Colonii. Hugo nu îi va rămâne nerecunoscător. Doamna Baa devine „La primera negra de mi vida!” (Carnete, 23 februarie 1872) Femeia i-a remis tatălui bijuteriile Adelei. Inelul soției sale, regăsit, îi e oferit, cu generozitate, Doamnei Baa, ca o amintire de la Adele... Adele a fost internată la Saint Mende apoi a fost mutată, după moartea tatălui său, la Castelul din Suresnes, o luxoasă casă de sănătate, unde ea ocupa un pavilion. A murit la 85 de ani. Cânta la pian și avea prostul obicei de a-și atribui operele celebre pe care le interpreta. De asemenea, Adele ascundea tot ceea ce primea. „Sărmana mea Adele, mai moartă decât morții”, o plângea tatăl său.

(continuare în p. 31)